

Zuster Francina

Theo Hoogbergen

Oude foto's hebben iets destructiefs. Natuurlijk wekken ze ook vertedering. Toch ontnuchteren ze eerder onze herinnering. Die had de lang vervlogen realiteit zo heerlijk ingekleurd, dat een nieuwe kennisname van dat verleden wel moet tegenvallen. Vooral foto's uit je vroegste kinderjaren hebben vaak een onthullende werking. Ze vernielen wat. Maten en verhoudingen bijvoorbeeld blijken kleiner. Je verbeelding heeft ze uitvergroot. Maar zelfs die vertekening van de werkelijkheid legt het ruimschoots af tegen dat overstromend gevoel van eindeloze feestelijkheid, dat ik aan de kleuterjaren op de Montessorischool bewaar. Zuster Francina, een kordate en allerhartelijkste vrouw was daar het bedrijvige middelpunt. Ze was hoogbegaafd: vertelde, droeg voor, zong, danste, dichtte en speelde piano. Ze wist echter vooral voortdurend zoveel aandacht aan iedereen te schenken, dat het leek of ze er voor jou alleen was. Het aardse scheen ver weg. Er hingen religieuze platen aan de muur. Een groot beeld met een warme, beschermende uitstraling beheerste het lokaal. Het hemelse was tastbaar nabij. Temidden van die entourage was de tijd daar voor iedereen boordevol gevuld met feestelijke bezigheden. Overal waren immers kinderen aan de slag met de meest uiteenlopende activiteiten. Er werd met ernst gezelligheid bedreven in een uitzonderlijk gevoel voor sfeer. Dertig kinderen tel ik op een oude foto. Ieder droeg een rijksdaalder per maand bij om de dure spullen te kopen, die bij het nieuwe Montessori-onderwijs pasten. Wij keerden in een bevoorrechte positie: wij gingen niet naar de Fröbelschool. Het vlechten van papieren mandjes leerden wij niet. Dat was een essentieel onderscheid. Als verplichting golden het meebrengen van een plant (voortaan zelf te verzorgen) en het bespelen van een muziekinstrument.

Mijn moeder kocht daarvoor een triangel. Ik wilde liever een trom, maar de behoeften van het kleuterorkest en de kosten lieten geen andere keus. Met dat driehoekig slaginstrumentje beliep ik een ovaalvormige metalen strip, waarover de optocht der gelukkigen iedere dag onbelemmerd voortgang vond. Wie onze Montessorischool verliet, kon lezen en schrijven. Wij hadden de letters gevoeld en betast, ze overgetekend en nageschreven. We hadden ook leren luisteren naar verhalen en zo een verrukkelijk gevoel van saamhorigheid ontwikkeld. Ik weet werkelijk niet meer of een dagrooster onze verschillende bezigheden indeelde. Maar een indruk van **eigen initiatief en vrije keuze** staat mij

buitengewoon helder bij. De blanke meubeltjes stonden keurig en vooral gezellig gerangschikt. Er was een rusthoek, afgescheiden van het grote lokaal door een gemetselde boog: om er te verblijven als je je ziek voelde. Ik ben er maar één keer kort geweest, uit nieuwsgierigheid. Daarnaast bevond zich een keukentje om spullen af te wassen die ieder ogenblik konden breken.

Zeker de meest opwindende bezigheid was het stapelen van grote rechthoekige blokken tot ver boven je kleine gestalte uit: sensationeel, vooral als de toren, uit balans, wankelde en plotseling kletterend ineenstortte. Een ongehooflijke schaamte maakte zich van je meester. De andere kinderen schrokken dan even verstoord uit hun werk op. Maar wat veel pijnlijker was: zuster Francina keek je doordringend aan. Alleen haar ogen vermaanden. Toch won de sensatie van het bouwen het steeds opnieuw van de schaamte. We moeten ook hebben getekend, want in mijn herinnering zie ik een tekentafel met allerlei figuren en een schier eindeloos assortiment aan potloden: het hele spectrum aan kleuren lag er uitgestald. Je kon ernaar kijken, langdurig overleggen en tenslotte ook kiezen uit die overstelpende overvloed aan schakeringen.

Van zuster Francina kan ik me haar gestalte nog scherp voorstellen, haar stem klinkt nog na, haar zingen en haar spelen, maar niet meer haar gezicht binnen het witte ovaal van haar zwarte kap. En ook meer dan haar naam is mij haar wezen bijgebleven. Ze liep eigenlijk nooit. Ze scheen alomtegenwoordig en haar verplaatsen was een inspirerend voorbijruisen in zwarte rokken met de geur daaromheen van gewijd katoen, wierook en wereldse kamfer. Met recht een gevederde engel van wie alleen Thomas van Aquino de kruissnelheid van de wiekslag zou kunnen berekenen. Toen ik het klooster van de Zusters van Liefde van Schijndel belde, hoorde ik dat zij in 1975 gestorven was, maar een collega van haar, zuster Wilhelminia, kwam niet uitgeprezen over haar indrukwekkende persoonlijkheid, die aanstekelijke sfeer en het Montessori-onderwijs aan de Nemiusstraat.

De Zusters van Liefde van Schijndel, in 1836 door pastoor A. van Erp gesticht, maar vooral door de eerste moeder-overste, zuster Maria de Bref, krachtig geleid, hebben zich bezig gehouden met onderwijs, verpleging van zieken, en verzorging van bejaarden. Ze stichtten in 1928 een klooster aan de Nemiusstraat (Muntel) onder architectuur van H.M. de Graaf. In 1929 begonnen zij een Montessorikleuter-, een Fröbelkleuter- en om de hoek (Geldersedam) een lagere school voor meisjes. In 1936 verzezen in de Geert van Woustraat en de Jan Schöfflerlaan twee pensionaten. Daarmee vulden zij mét de inmiddels afgebroken Antoniuskerk en pastorie een heilig vierkant. Daarbinnen bevindt zich nog een paradijselijke oase: een tuin als een ware hortus conclusus. De congregatie telt nu 400 zusters met een gemiddelde leeftijd van 77 jaar. Zuster Francina (van Bakel) is op 24 februari 1902 in Eindhoven geboren en op 5 april 1975 overleden. Ze ligt begraven op het kloosterkerkhof in Wijbosch.

Zuster Francina (van Bakel)
(Foto: Zusters van Liefde van Schijndel)